

лініями і самооцінюванням та упроваджено з використанням Google Forms, що забезпечило масштабність опитування. Участь у ньому прийняли 105646 респондентів, а саме: 1612 директорів шкіл, які представляли відповідну кількість ЗЗСО різних типів, 12274 вчителів з усіх навчальних предметів базової ланки освіти, 31936 учнів 5-9 класів, 59 824 їхніх батьків. Опитуванням було охоплено 19 областей України. На основі кількісного та якісного аналізу отриманих експериментальних даних розроблено: *класифікаційні характеристики* навчальних втрат учнів 5-9 класів у контексті динаміки успішності і наявних домінуючих труднощів за навчальними предметами в різних класах, динаміки зниження темпів навчання, основних причин труднощів навчання та навчальних втрат, наявної підтримки таких учнів школою і батьками та ін.; *класифікацію* навчальних втрат, адекватну до даних емпіричного зрізу (в галузях освіти; з окремих предметів; емоційно-інтелектуальні; соціально-емоційні навички; особистісні; виховні/соціалізаційні); запропоновано *комплекс механізмів* подолання навчальних втрат, адекватних до виявлених проблем (безпековості, моніторинговий, інструментальний, організаційний, адаптивний, психологічний, емоційного залучення, соціально-емоційної підтримки, інклюзії, самооцінювання), які рекомендовано враховувати у розробленні освітніх програм. Навчальні втрати і механізми їх подолання обґрунтовано і проілюстровано у методичних рекомендаціях «Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у базовій середній школі» (авт. кол.: Алексеєнко Т. Ф., Петрук О. М., Барановська О. В., Ліпчевська І. Л., Павлова Т. С.).

Поняття «Освітні втрати» та «Навчальні втрати» учнів початкової та основної школи: складові та специфіка

*О.В. Барановська,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

Останні дослідження та аналіз публікацій науковців, міжнародних і неурядових організацій констатують наявність та збільшення навчальних втрат у школярів в умовах освітніх розривів: негативна динаміка простежується в площині таких явищ, як «освітні втрати» та «навчальні втрати». В умовах повномасштабної війни в Україні виникають складнощі у визначенні масштабу таких втрат через брак підсумкових даних і дієвих процедур для їхньої діагностики та компенсації. Аналіз зарубіжних та вітчизняних джерел дав можливість зрозуміти, що існує декілька основних понять: «освітні втрати», «навчальні втрати» та їхні похідні, зокрема, «освітні розриви», «прогалини в навчанні», «танення набутих академічних досягнень учнів», «сповзання набутих

академічних досягнень учнів», «забування набутих академічних досягнень учнів», «втрачене» навчання», «незавершене навчання» тощо.

На основі проведеного дослідження та широкомасштабного опитування керівників закладів освіти, вчителів, учнів і батьків було визначено ключові проблеми та основні побажання щодо організації навчання в умовах його перерв під час війни. Теоретичний аналіз проблеми разом із результатами опитування дозволив розробити класифікацію, яка об'єднує зазначені поняття в єдину систему, встановлюючи між ними ієрархічні зв'язки.

Узагальнюючи отримані емпіричні дані та теоретичні напрацювання, зроблено такі висновки: поняття «освітні втрати» охоплюють втрати не тільки у навчанні, а й у вихованні та розвитку дитини. Це втрати у навчанні (знаннях, уміннях та навичках у порівнянні з обов'язковими навчальними результатами, визначеними стандартами та програмами, ставлень, досвіду); втрати темпу розвитку особистості (зниження темпів психічного, розумового, фізичного розвитку) та виховні втрати (зміна / відсутність / викривлення моральних цінностей, норм і правил поведінки у суспільстві та оточуючому середовищі). Поняття «навчальні втрати» включають втрати в опануванні предметного змісту кожної з освітніх галузей (знань, уявлень, понять, способів практичної діяльності тощо) та втрати наскрізних умінь (втрата навичок читання, зокрема, сформованості технічної складової читання та його смислової складової). Такі втрати можуть призвести до зниження темпу навчання та розвитку дитини і як наслідок – до погіршення її соціалізації, що ускладнює адаптацію до змін у навколишньому середовищі. Зменшення сформованої бази наскрізних умінь (читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно та письмово, уміння вчитися) є критично важливим для подальшого навчання та розвитку протягом життя. Зроблено висновок, що проблема навчальних утрат у початковій та основній школі є комплексною і потребує системного підходу: розроблення ефективних стратегій та інструментів для підтримки всіх учасників освітнього процесу та визначення механізмів подолання наявних проблем.

Емпіричне дослідження навчальних втрат у початковій освіті: опитування вчителів і батьків

*І. Л. Ліпчевська,
доктор філософії в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,
науковий співробітник відділу початкової освіти
імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України*

У квітні–травні 2024 року в межах виконання наукового дослідження «Дидактико-методичний супровід подолання навчальних втрат у початковій і базовій середній освіті» було проведено опитування вчителів і батьків учнів початкової школи задля отримання об'єктивної характеристики й динаміки